

Henrettelsen (1922)

(Tom Kristensen)

Link: <http://www.information.dk/telegram/219857>

1 Se, bødlen renser tredie gang
sit sværd for blod og fugt,
og trende røde flammer står
på kluden, han har brugt;
men jeg er hovedløs og død,
når sjette gang en flammes glød
slår ud, slår ud
på bødlens klud.

2 Vi knæler ned, vi tyve mand,
med hovedet strakt frem,
og jeg skal se det blanke sværd
slå hovedet af fem;
men sjette gang, men sjette gang,
når tiden bliver dødsens lang,
er øjet i,
er alt forbi.

3 Nu pudser bødlen fjerde gang
sit sværd med samme klud,
mens nummer fire ramler om,
og blodet pøser ud,
og bødlen træder ganske nær;
jeg skelner hæftet på hans sværd,
et dragesving
på hæftets ring.

4 Så drejer jeg mit hoved lidt
og ser ham true stor og grå
med raget skal og nøgen pisk
mod himlen som er blå.

Jeg ser hvert enkelt hår, der gror,
i bødelens bryn og næsebor.
Jeg ser og ser
nu mer og mer.

5 Nu renser bødelens femte gang
sit sværd for fugt og blod,
og hovedet af nummer fem
er standset ved hans fod;
men tiden er så evigt lang
til sjette gang, til sjette gang.
Jeg tror ej mer,
at noget sker.

6 Er verden gået helt i stå?
Er sværdet fuld af fugt?
Skal bødlen evigt pudse det
og aldrig få det brugt?
Min nakke smerter uden stands,
og smerten slår en ilsom krans
i halsens kød.
Er jeg mon død?

7 Nej, bødlen står endnu og ser
langs sværdets tynde, sejge ægg.
Så træder han det næste skridt
og standser - måler - går lidt væk.
Jeg ser en bille vandre tryg
med grønt metal på hvælvet ryg,
den vandrer mod
en bøddelfod.

... ..

Forfatterens kommentar:

Når man har læst og især selv skrevet nogle år, kan man spekulere længe over punktummer og kommaer - fordi de er pauser og slutninger, og alt efterfølgende enten understregninger eller modsigelser af det foregående. Hvor mange 16-19-årige, der gennem tiden har været udsat for spørgsmålet om betydningen af det sidste punktum i "Henrettelsen", kan jeg ikke gisne om. Og jeg har heller aldrig selv haft fornøjelsen af at blive pensum-udsat for de digtere, gymnasielærere

mener unge mennesker kan fortolke og forholde sig til personligt. Men om man i dén alder reelt sét kan fatte tanken om afslutningen, tvivler jeg på. Selv så jeg først døden i øjnene, efter at jeg i midten af mine 20år havde leget med stoffer nogle år, og at det samtidig også var i dén forbindelse, jeg for første gang værdsatte livet i helhed, kan vel så næppe komme som en overraskelse. Af og til kan jeg godt få dén tanke, at mine digte var resultat af stofmisbrug. Årsag var de ihvertfald ikke. Men noget SKAL der til. En katalysator, en aktivator, et lynnedslag en kærlighed en angst. Værdsættelsen af livet dukker op de underligste øjeblikke. For nogle... alt for sent.

... ..

Analyse, skrevet af en studerende

Død ved henrettelse må være en af de stærkeste følelser af afmagt, som mennesket overhovedet kan opleve. At tale om fatal determinisme får næsten kun betydning i lyset af en sådan skæbne, når det allersidste håb forsvinder. Hvilke rædsler må tiden op til ikke bære?

Det kræver ingen stor indsats i researcharbejdet for at finde det biografiske grundlag for Tom Kristensens skildring af henrettelsen af de tyve mænd, der ligger til grund for digtet fra 1922. "Det handler om halshugningen af tyve sørøvere i Kina i 1922", står der på dr.dk1, og digtet er først og fremmest et udtryk for den afsky, som henrettelsen har vækket hos ham.

I research-arbejdet læses også, at Tom Kristensen er ekspressionist, hvilket for så vidt er endnu mere interessant for læsningen af digtet, fordi det åbner for en diskussion af hvilke dramatiske virkemidler, der gør, at digtet bliver så stærkt og udtryksfuldt. Med det lyriske '...jeg på knæ for bødlen...' føres læseren ind i henrettelsens offers psyke og sind. Den nærværende død gør, at man først nu virkelig mærker tiden og billederne.

Rimene, tiden

Digtets syv strofer er skrevet over samme grundkomposition. Rimmønsteret er A-B-C-B-D-D-E-E, hvor versene 1, 3, 5 og 6 er jambiske tetrametre ("Se, Bødlen renser tredje Gang"), vers 2 og 4 er jambiske trimetre ("sit Sværd for Blod og Fugt") og endelig består de to afsluttende verselinjer kun to jamber ("slår ud, slår ud"). Den faste rytme gør, at digtet opleves fremadskridende (ligesom en march), og tiden mærkes tydeligt. Den mest iøjefaldende afvigelse fra dette mønster er sidste strofe, hvor de to tetrametre er blevet til trimetre ("langs Sværdets tynde, sejge Ægg") - tidsfølelsen er pludselig skiftet og afventende.

Forløbet er på den ene side fremadskridende i sin nedtælling mod den sjette henrettelse, men samtidig repetitivt, fordi det er de samme motiver, der går igen igennem hele digtet, bl.a. bødlens 'rituelle' handlinger, når han gør sværdet rent, og også verselinjer bliver gentaget, f.eks. er de to første linjer i strofe 1 og 5 næsten identiske, og gentagelser i verselinjen som "men sjette Gang, men sjette Gang" og "Jeg ser og ser || nu mer og mer".

Det faktum, at det lyriske jeg skildrer begivenhederne, imens de foregår, giver et påfaldende sammenfald mellem fortælle tid og fortalt tid, og medsynet gør, at læseren mangler distance og overblik. Brugen af nutid er desuden forvirrende, først og fremmest på grund af den logiske problematik i at skildre sin egen død, som når der eksempelvis står "men jeg er hovedløs og død" i stedet for 'vil være'.

Desuden fortælles digtet primært i parataxe sætninger, hvor kommaer og den sideordende konjunktion 'og' gør digtet opremsende, hvor der mangler hypotaxe sætninger til at afsøge og begrunde. Verden opfattes i enkelte observationer snarere end sammenhænge.

Også strukturen tyder på en forvirring af tidsfølelsen, hvor anden strofe måske ville have været en mere oplagt begyndelse, fordi der beskrives begyndelsen, hvor de stadig er tyve mand.

Dermed også sagt, at digtet begynder in medias res.

Uundgåeligheden i henrettelsen er etableret allerede fra første strofe, særligt "(...) jeg er hovedløs og død || når sjette Gang (...)" skaber en angstfyldt forudelse om slutningen af digtet, slutningen af livet. Digtets konflikt er udsendt mellem skæbnens ensrettede uundgåelighed, der føles i den

faste struktur af mønstre og gentagelser, og den forvredne tid, der er langtrukket og desorienteret. Formens iboende konflikt afspejler digtets indhold og kan altså ses som et centralt dramatisk og psykologisk virkemiddel.

Billeder

Synssansen er central i digtet. I anden strofe bruges "er Øjet i" som et billede på døden, men billedet løftes her ud af sin hverdagsbetydning, fordi livet for det lyriske jeg er de ting han ser, mens de andre sanser er sat ud af spil på nær i strofe seks, hvor smerten i halsen beskrives og følesansen slår igennem.

Billedernes kraft er digtets stærkeste udtryk, som modernisten Ezra Pound ville sige, og digtet her er rigt på billedsprog. Eksempelvis er de "trende røde Flammer" på kluden ikke flammer, men en metafor for blodsporene på kluden. Koblingen er her umiddelbart ikke så logisk betinget, at det giver mening at tale om kilde-/målområde, men billedlig betinget, fordi forbindelsen beror på mønster og måske farve, men ikke egenskaber. Derfor er der også tale om en udvikling af flamme-metaforen, når "sjette Gang en Flammes Glød || slår ud (...)", fordi her bruges både en varmende ("Glød") og slyngende ("slår ud") egenskab ved flammemetaforen, der jo ikke stammer fra grundkoblingen.

Kluden forbinder desuden kontrasten mellem på den ene side renheden i "det blanke Sværd" og på den anden side det brugte sværd fuld af "Blod og Fugt". Renheden er sammenbundet med bødlens skikkelse med "raget Skal", fordi begge giver associationer til noget hårdt og koldt, mens blodet er sammenbundet med "Halsens Kød", der er blødt og levende. Halshugningerne bliver derved en overgang fra det kolde, rene metal til kødets element, der næsten giver henrettelsen seksuelle undertoner i materialernes sanselige kontrast.